

Rektor

Handläggare:

Rikard Skårfors
FD, Utbildningsledare
Avdelningen för planering och ledningsstöd

Regeringskansliet (Finansdepartementet)

Yttrande över betänkandet *Ordning och reda i välfärden* (SOU 2016:78)

Stockholms universitet har av Regeringskansliet (Finansdepartementet) anmodats att inkomma med yttrande över Valfärdsutredningens delbetänkande *Ordning och reda i välfärden* (SOU 2016:78). Universitetet har följande att anföra.

Allmänna synpunkter

Stockholms universitet menar att det är rimligt att välfärdsverksamhet drivs med långsiktighet och uthållighet som bärande mål, analogt med finanssektorns tydliga regler för vilka nivåer av kapital som företag måste hålla. Att införa krav på en viss lägsta nivå kapital skulle kunna främja kvalitet och långsiktighet inom välfärdssektorn. Det är mer tveksamt om restriktioner mot övervinster skulle få positiva konsekvenser för kvalitet och långsiktighet.

Avseende förslaget om restriktioner mot förekomsten av koncerner inom välfärdssektorn konstaterar Stockholms universitet att välfärdens organisering och dess konsekvenser är underbeforskade och det saknas grund för att hävda att det är just förekomsten av stora koncerner som bör motverkas. Problem i verksamheten brukar snarare bero på bristande beställarkompetens.

Vad gäller förhållandet mellan associationsform, uthållighet och kvalitet menar universitetet att den svepande användningen av begreppet "idéburet" blir missvisande för de olika typer av associationsformer som bildats i syfte att verka för det allmännas bästa. Det är olyckligt att utredningen lägger fokus på associationsform istället för att problematisera vilka drivkrafterna är för kvalitet och effektivt resursutnyttjande. Det är knappast så enkelt att en så kallad idéburen associationsform automatiskt leder till bättre resultat, effektivt resursutnyttjande och att fler människor får tillgång till mer och bättre välfärd. Återigen är snarare det grundläggande problemet bristande beställarkompetens hos både medborgarna som kund och beställarna i form av politiker och tjänstemän. Ett nära samspel mellan kund, beställare och leverantör är i andra marknadsrelationer kvalitetsdrivande men försvåras av Lagen om offentlig upphandling när det gäller offentligt finansierad verksamhet.

Att förorda eller kritisera vissa typer av associationsformer riskerar att missa de verkliga problemen med kvalitet i välfärden. Genom att flera aktörskategorier tillåts vara med och

konkurrera finns chans att de påverkar varandra: de idéburna får incitament till att verka för effektivitet och de vinstdrivna får incitament till att fokusera mer på kvalitet på lång sikt.

Skol- och utbildningsfrågor

Stockholms universitet konstaterar att 16 % av eleverna i grund- och gymnasieskolan idag går i fristående skolor. En stor andel av dem går i friskolor som drivs som aktiebolag, det vill säga som vinstsyftande företag. Om avsikten är att offentliga medel som avsatts för utbildning garanterat ska gå till utbildning, är det rimligt att begränsa möjligheterna att ta ut vinst ur verksamheten. Samtidigt är det rimligt att en aktör som lyckas använda mindre pengar för att uppnå samma mål ska belönas. Friskolor har i de flesta undersökningar haft bättre resultat än kommunala skolor trots att många har tagit ut vinst. Det är dock inte självklart att friskolors bättre resultat beror på att de bedriver en bättre och mer effektiv verksamhet än kommunala skolor. Snarare pekar studier på att skillnaderna i resultat mellan friskolor och kommunala skolor beror på olika elevrekrytering. Det kan därför ifrågasättas att det finns ett enkelt samband mellan ökad konkurrens och högre kvalitet.

En annan väg än vinstbegränsning vore att skärpa kvalitetskraven på skolverksamheten. Problemet är hur kvaliteten i så fall ska bedömas. Skolornas medelbetyg är inte ett tillförlitligt mått och skulle för att fungera kräva mer oberoende inspektioner, nationella test och skärpta sanktioner mot de skolor som inte når målen. Ett relevant kvalitetsmått som tar hänsyn till skolors olika rekryteringsbas skulle behöva lägga fokus på elevers utveckling snarare än deras slutresultat. Fungerande instrument för att mäta och följa elevers utveckling saknas och riskerar att leda till en mycket stor byråkrati.

Ytterligare ett alternativ är att ställa detaljerade kvalitets- och bemanningskrav på skolornas huvudmän. Det kunde gälla skärpta krav på behöriga lärare, lärare med specialkompetens, viss infrastruktur, lokaler för viss föreskriven verksamhet och liknande. Sådana detaljregleringar fanns i högre grad tidigare och utvecklingen de senaste decennierna har inneburit en avreglering till förmån för målstyrning. Detaljregleringar kan vara behäftade med nackdelar, men Stockholms universitet menar ändå att frågan inte tillräckligt beaktats i utredningen.

Vad gäller internationella jämförelser beklagar Stockholms universitet att utredningen endast har studerat erfarenheter från nordiska länder. Andra länder av stort intresse för frågan om friskolors vinstuttag är Belgien, Nederländerna och Chile. Vidare är det utifrån resultaten i PISA-undersökningarna svårt att se tydliga samband mellan en stor sektor med friskolor och goda resultat. Elever i friskolor uppvisar bättre resultat i PISA men rensat från elevernas socioekonomiska bakgrund försvinner hela eller en stor del av skillnaden, beroende på land.

Stockholms universitet menar att då uppfattningar i frågan om friskolors vinstuttag till stor del är ideologiskt betingade är det särskilt önskvärt att genom oberoende forskning fördjupa kunskapen om genomförandet av reformer på området. Särskilt tvärvetenskaplig forskning med medverkan från nationalekonomi, företagsekonomi, juridik, sociologi och pedagogik

Stockholms
universitet

samt internationellt komparativ forskning skulle vara värdefull. Sådan forskning kunde initieras exempelvis genom särskilda utlysningar.

Detta beslut är i rektors ställe fattat av prorektor, professor Clas Hättestrand, i närvaro av förvaltningschefen, universitetsdirektör Joakim Malmström. Studeranderepresentanter har informerats och haft tillfälle att yttra sig. Övrig närvarande har varit Anna Riddarström, Avdelningen för planering och ledningsstöd (protokollförare).

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Clas Hättestrand'.

Clas Hättestrand

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Rikard Skårfors'.

Rikard Skårfors